

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертаційну роботу Полухіної Марини Петрівни «Особливості психологічної корекції кризи професійного становлення правоохоронців у період ранньої дорослості», подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – «Педагогічна та вікова психологія»

Дисертаційне дослідження М. П. Полухіної присвячене важливій проблемі психокорекції криз професійного становлення співробітників правоохоронних органів віку ранньої дорослості. Тема дослідження, поза сумнівом, є актуальною як у методологічному, теоретичному, і особливо, у практичному планах. На сьогоднішній день від рівня професіоналізму та компетентності працівників силових відомств залежить вирішення завдань щодо забезпечення правопорядку і безпеки в державі, а також зміцнення престижу і авторитету правоохоронних органів у суспільстві.

Таким чином, своєчасна та ефективна психокорекція кризових станів у співробітників правоохоронних органів сприятиме конструктивному подоланню кризи професійного становлення особистості та формуванню високопрофесійного особового складу, здатного якісно вирішувати правоохоронні завдання в державі.

Вважаємо, що обрана тема дисертаційного дослідження М.М.Полухіної «Особливості психологічної корекції кризи професійного становлення правоохоронців у період ранньої дорослості» відповідає нагальним потребам розвитку як сучасної психологічної науки, так і психолого-педагогічної практики.

У теоретичному розділі дисертації М.П. Полухіна виявила ґрунтовну обізнаність у філософській, науково-психологічній літературі із зазначеної проблеми. Дисертаційне дослідження спирається на дослідницькі парадигми, що втілюють досягнення вітчизняної та зарубіжної психології.

Виходячи з актуальності обраної теми, автор ставить перед собою мету: теоретично обґрунтувати, емпірично дослідити кризу професійного становлення правоохоронців у період ранньої дорослості та визначити особливості її психокорекції.

Оригінальність постановки та важливість дослідницьких завдань полягає у тому, що перспективи вирішення наукової проблеми не обмежуються суто теоретичним аспектом вивчення філософсько-психологічних підходів до проблеми кризи професійного становлення особистості і визначення її структурних компонентів, але й поширюються на практичну сферу: розробку та експериментальну апробацію корекційно-розвивальної програми з подолання кризи професійного становлення правоохоронців у період ранньої дорослості, виокремлення особливостей психологічної корекції.

До наукової новизни роботи слід віднести визначення структурних компонентів кризи професійного становлення правоохоронців віку ранньої дорослості (когнітивний, емоційний, поведінковий, індивідуально-типологічний, ціннісно-мотиваційний); з'ясування критеріїв рівня прояву кризи (високий, середній, низький); розробку та обґрунтування програми з подолання кризи професійного становлення правоохоронців у період ранньої дорослості; визначення особливостей психологічної корекції кризи професійного становлення правоохоронців віку ранньої дорослості; розробку рекомендацій для практичних психологів та керівників структурних підрозділів правоохоронних органів.

У першому розділі викладені результати теоретико-методологічного аналізу проблеми кризи професійного становлення в системі понять вітчизняної і зарубіжної психології, розкрито сутнісний зміст кризи професійного становлення особистості; обґрунтовано вікові особливості та типологію криз професійного становлення правоохоронців у віці ранньої дорослості; визначено методологічну основу та наукові підходи до психокорекції кризи професійного становлення правоохоронців; визначено структурні компоненти кризи професійного становлення правоохоронців.

М.П. Полухіна розглядає кризи професійного становлення правоохоронців як психологічний феномен, поява якого зумовлена суперечністю між потребою суб'єкта в подальшій професійній самореалізації та неможливістю здійснювати її в тому вигляді і формі, в якому це відбувалось раніше, при цьому в особистості недостатньо способів ефективного подолання труднощів професійного розвитку.

На думку авторки, дана криза характеризується змінами у сфері професійних цінностей, мотивації праці, професійної самосвідомості, ревізією власної Я-концепції, незадоволеністю собою і своїм професійним статусом, зниженням рівня якості виконання професійних дій тощо.

У другому розділі представлені організаційні та методичні основи експериментального дослідження, визначено критерії рівня прояву кризи професійного становлення правоохоронців (високий, середній, низький); наведено результати констатувального експерименту, які засвідчили необхідність надання психологічної допомоги з подолання кризи професійного становлення правоохоронцям віку ранньої дорослості з високим та середнім рівнем прояву кризи професійного становлення, а також необхідність розробки та впровадження диференціальної корекційно-розвивальної моделі та програми з подолання кризи професійного становлення.

Заслуговує на увагу те, що з метою виявлення особливостей перебігу кризи професійного становлення, авторкою було проведено емпіричне дослідження правоохоронців різного віку: ранньої дорослості (23-28 років зі стажем служби до 3 років) та середньої дорослості (35-43 років зі стажем роботи понад 10 років).

Результати констатувального експерименту, що детально описані у дисертації, дозволили авторці дійти висновку про особливості перебігу кризи професійного становлення правоохоронців віку ранньої дорослості, а саме: за когнітивним компонентом – недостатній рівень обізнаності у професійній сфері та розвитку рефлексивності, ідеалістичні уявлення про природу людини, розвинені пізнавальні потреби; за емоційним компонентом – високий рівень соціальної фрустрованості, невдоволеність матеріально-економічним становищем та соціальним статусом, низький рівень самовпевненості, самоцінності, самоповаги, високий рівень самозвинувачення та внутрішньої конфліктності, низька самооцінка власної професійної діяльності; за поведінковим компонентом – недостатній рівень самоефективності та адаптаційного потенціалу, труднощі з орієнтуванням у часі, низька здатність до самопідтримки, а також завищений рівень контактності та гнучкості поведінки; за індивідуально-типологічним компонентом – підвищений

рівень агресивності, тривожності, лабільності, екстраверсії, сенситивності, середній рівень закритості та низький рівень креативності; за ціннісно-мотиваційним компонентом – наявність завищених потреб досягти успіху та єдності з групою, а також низький рівень розвитку ціннісних орієнтацій. Зазначене дало змогу визначити особливості психокорекцій кризи професійного становлення особистості.

Слід відзначити достовірність та надійність отриманих результатів дослідження. Це визначається не тільки обґрунтованістю вихідних теоретико-методологічних положень, а й чіткою логікою теоретичних міркувань і емпіричною перевіркою, застосуванням взаємодоповнюючих методик, адекватних меті та завданням дослідження і використанням сучасного апарату математичної статистики.

Третій розділ представляє собою змістовно-методичні засади побудови програми з подолання кризи професійного становлення, апробацію ефективності зазначеної програми та рекомендації практичним психологам та керівникам підрозділів правоохоронних органів. Ретельно підібраний інструментарій конструктивного впливу на працівників з ознаками кризи подано у програмі з подолання негативних наслідків означеної кризи. Дослідниця слушно відмічає, що конструктивне вирішення кризи сприяє перебудові психологічної структури особистості, внаслідок чого стимулюється професійний та особистісний розвиток.

Позитивно слід відмітити досить сміливі та влучні, на наш погляд, запропоновані рекомендації для керівників структурних підрозділів правоохоронних органів, де працюють молоді правоохоронці. Слушним у цьому контексті видається твердження про те, що проблема подолання кризи професійного становлення правоохоронців вимагає узгоджених, скоординованих дій психолога, наставника, кадрового апарату та керівника.

Результати формувального експерименту свідчать про ефективність авторської розробки. Вона є безперечним вкладом у розбудову сучасної системи особистісно-розвивальної та психолого-корекційної роботи зі співробітниками правоохоронних органів, які переживають кризи.

Загалом дисертаційна робота М.П.Полухіної виконана на високому рівні. Про наукову та фахову зрілість авторки свідчить розгляд означеної проблеми на міждисциплінарному рівні, зокрема дослідження виконане на межі кількох дисциплін – педагогічної, вікової, юридичної психології. Авторкою застосовані оригінальні підходи, що дозволили одержати нові змістовні результати, які мають теоретичну та практичну цінність і вказують на подальші перспективи обраного наукового напрямку.

Результати наукового дослідження представлені в авторефераті, наукових працях та пройшли достатню апробацію на конференціях різного рівня. Надруковані автором наукові статті відбивають основний зміст дисертації. Виклад основних положень дослідження у дисертації та авторефераті є ідентичними. Поставлені завдання дисертанткою виконані, теоретична і практична значущість роботи безсумнівна. Висновки побудовані на підставі результатів здійсненого дослідження, що узагальнюють і підсумовують дисертаційні пошуки науковця, надаючи повне уявлення про всі розділи роботи.

Загалом, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Марини Петрівни Полухіної, слід вказати на певні дискусійні моменти, тому вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання:

1. Теоретична частина дисертації перенасичена різноманітними термінами, що ускладнює сприйняття основної ідеї дослідження, і досить небагато розкрито наукових поглядів вітчизняних науковців.
2. Так як, науковий аналіз проблеми дисертаційного дослідження вимагає необхідності структуризації та систематизації цього періоду, поділу багатоетапного процесу на періоди і стадії, тому у емпіричній частині доцільно було б розкрити гендерне питання, розглядаючи особливості кризи професійного становлення у ранній дорослості; так і у розробленій корекційній програмі з подолання негативних наслідків, слушно було б виокремити вправи для чоловіків і жінок, що надало б можливість розробити більш наповнені за змістом рекомендації. На нашу думку, це б підсилило роботу, зробило її більш цікавою.

3. Для виявлення особливостей професійного становлення правоохоронців віку ранньої дорослості авторка взяла за еталонну групу представників тієї ж професії але іншого віку (35-43 років). Доречнішим, на нашу думку, було б порівняння однієї вікової категорій, але на прикладі цивільних осіб.
4. У тексті дисертації зустрічаються стилістичні неточності, русизми та орфографічні помилки.

Наведені зауваження не стосуються суті дослідження і не знижують його науково-практичної цінності.

Отже, зазначена дисертаційна робота є актуальною для сучасної педагогічної та вікової психології, має наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, є самостійним дослідженням, у якому емпірично досліджено рівень прояву та особливості кризи професійного становлення правоохоронців віку ранньої дорослості. Автореферат відзначається науковою виваженістю та відповідає вимогам, що ставляться до такого типу досліджень.

Таким чином, дисертація М.П.Полухіної за темою «Особливості психологічної корекції кризи професійного становлення правоохоронців у період ранньої дорослості» за своїм науково-теоретичним рівнем, інноваційністю, практичним значенням, науковою новизною у постановці й вирішенні досліджуваних завдань відповідає вимогам МОН України, а її авторка, Марина Петрівна Полухіна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – «Педагогічна та вікова психологія».

Офіційний опонент

кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри психології
Київського національного
торговельно-економічного університету

Л.Ф.Вербицька

